

# Het is zwaar weer in pensioenland

*Bernard van Praag\**

Het is zwaar weer in pensioenland. Zo zwaar zelfs dat het huidige pensioensysteem met vernietiging wordt bedreigd.

Glukkig zijn, bij het sluiten van dit blad, de plannen nog maar gedeeltelijk uitgewerkt, maar als u het leest, kan dat weer anders zijn. Hieronder een analyse van de toestand en mogelijke oplossingen, waarbij de huidige AOW en het aanvullend pensioen de belangrijkste factoren zijn.

De AOW berust op een omslagstelsel, waarbij de uitkeringen voor de 65-plussers via de AOW-premie worden opgebracht door hen die nog geen 65 jaar zijn. Gehuwde paren krijgen 1.200 en alleenstaanden 1.000 euro per maand. Dat is dus geen vetpot. Toch heeft ¼ van de 65-plussers geen andere inkomsten. Gezien het feit dat de verhouding jongeren/ouderen in de komende twintig jaar terugloopt van 4 op 1 nu tot 2 op 1 in 2040 mogen wij van de AOW niet te veel verwachten. Om de uitkering op peil te houden is immers op termijn een verdubbeling van de premie nodig. Versobering van de AOW en andere sociale verzekeringen is onafwendbaar; het afschaffen of fiscaliseren van de uitkering voor de bovenlaag van de inkomens is een optie.

Driekwart van de ouderen heeft een aanvullend pensioen van gemiddeld ca. 600 euro per maand. Het zal duidelijk zijn dat ook daarmee geen Zwitserlevengevoel wordt gecreëerd. Ons aanvullend pensioen hebben we bijeengespaard door een deel van het brutoloon dat onze werkgever wilde betalen over te dragen aan een pensioenfonds, bijv. het ABP.

## **Verplichting gaf zekerheid**

De werkers moesten verplicht sparen bij het door hun werkgever aangewezen pensioenfonds – gedwongen winkelnering dus. Daar stond veel tegenover, namelijk een vast pensioen, met in vroeger jaren veelal de toezegging dat het waardevast was of zelfs welvaartsvast. Tegen de achtergrond van een verschrompelende AOW is het van levensbelang het aanvullend

pensioensysteem te behouden, en indien mogelijk uit te breiden.

Helaas wordt nu gesuggereerd dat er te weinig is gespaard om de gedane toezeggingen waar te maken. Daardoor worden de (bijna-)gepensioneerden onrustig en raken soms zelfs in paniek. Voor hen is het nu immers te laat om nog zelf te gaan bijsparen.

De schuld voor deze situatie kan men niet aan één bepaalde factor toeschrijven. Er is een groep in Nederland, die ik gemakshalve de pensioenmaffia zal noemen. Die groep wil de publieke opinie doen geloven dat het hier eigenlijk gaat om een natuurverschijnsel, waar niemand wat aan kan doen. Die maffia bestaat uit besturen van pensioenfonds, werkgevers- en werknemers- vertegenwoordigers, en verder een tros van regelgevers, professionele adviseurs en betrokken politici.

## **De schuldvraag**

De pensioenmaffia wijt de problemen aan de 'financiële crisis, beurscrisis, de euro', etc. Dit is onzin. Een pensioensysteem werkt met pensioencontracten die meer dan gemiddeld vijftig jaar lopen en het systeem moet zo robuust zijn, dat het dergelijke crises moeiteloos kan overleven.

Een tweede factor is de stijgende levensverwachting. Inderdaad de gemiddelde levensduur na 65 jaar was in 1970 nog 15 jaar, nu 19 jaar en wordt volgens recente schattingen in 2050 op 22 jaar geschat. De gemiddelde uitkeringsduur is dus in 2050 bijna 1,5 keer zo lang als in 1970. En dat heeft overeenkomstige gevolgen voor de kostendekkende pensioenpremie. Maar wanneer we het premieverloop over de laatste dertig jaar bekijken, is die stijging niet zichtbaar. Integendeel, de premies zijn vele jaren veel te laag vastgesteld of zelfs een aantal jaren op nul gesteld bij sommige fondsen. In het nieuwe Pensioenakkoord

---

wil men de premie zelfs maximeren op 20 procent.

Door die te lage premies, konden de werkgevers, gesteund door de vakbonden, lagere brutolonen betalen bij gestegen nettolonen. De werknemers kregen zo, zonder dat ze zich dat realiseerden, “een sigaar uit eigen doos”.

Bovendien zijn de fondsen gebruikt voor VUT-uitkeringen, waarvoor geen premie was betaald. Misschien goed voor het scheppen van werkgelegenheid voor jongeren, maar uit financieel opzicht natuurlijk onverantwoordelijk. De pensioenfondsbesturen treft de blaam dat zij deze kortzichtige praktijken gewillig accepteerden. Hun primaire opdracht was te zorgen voor een gegarandeerd pensioen voor alle deelnemers. Die plichtsverzaking is niet zo verwonderlijk (en bijna voorspelbaar) als we ons realiseren dat in elk bestuur vertegenwoordigers van werkgevers en vakbonden de dienst uitmaken.

Verder wordt nog vaak gewezen op een verkeerd en te risicovol beleggingsbeleid bij vele fondsen, waardoor een hoop geld zou zijn verdwenen. Bijna doorslaggevend is de lage rentestand. Onmiskenbaar een probleem, maar gaat het hier niet om een voorbijgaand verschijnsel. Erger is dat de gevoelens van onzekerheid bij de pensioendeelnemers nog eens extra worden aangewakkerd door de eis van De Nederlandsche Bank dat de dekkingsgraad maandelijks moet worden herberekend op basis van de dan geldende rente.

### Doofpot

Lang wilde men deze problemen ‘met de mantel der liefde bedekken’ of, onvriendelijker gezegd, ‘ontkennen door krampachtig de deksel op de beerput te drukken’. Recentelijk – en dat is maar goed ook – kwam de problematiek in het volle licht. De door Zembla gepresenteerde uitkomsten van het onderzoek van pensioenadviseur Frits Bosch zijn aanvechtbaar en berusten op assumpties die twijfelachtig zijn. De manier waarop Bosch is afgebrand door vertegenwoordigers van de pensioenmaffia is echter ook buiten alle proportie. Want één ding is wel zeker, er is veel misgegaan. Alleen over de precieze omvang van de schade is discussie mogelijk.

### Hoorzitting

De CDA-woordvoerder pensioenen, Pieter Omtzigt, die

zich eerder niet altijd een vriend betoonde van de gepensioneerden in ons land, nam naar aanleiding van de Zembla -uitzending het initiatief tot een hoorzitting van de Vaste Commissie Sociale Zaken van de Tweede Kamer over: ‘*het beleggingsbeleid van pensioenfondsen en de kostendekkende pensioenpremie*’ en de genodigden zijn:

- dhr Bosch (leverde het bij Zembla gepresenteerde onderzoek)
- mw Kellerman (De Nederlandsche Bank)
- dhr van Dam (oud-directeur toezicht Pensioen- en Verzekeringkamer)
- dhr Frijns (oud-directeur Beleggingen ABP)
- dhr Munsters (was verantwoordelijk voor ABP-beleggingsbeleid)
- dhr Boender (langjarig adviseur van honderden pensioenfondsen)
- mw Kemna (lid Raad van Bestuur APG)

Veel slaggers dus, die hun eigen vlees mogen keuren, waarbij de heer Bosch als ‘Barbertje’ moet hangen. Daarbij hebben de ondervragende parlementariërs (generalisten) een enorme kennisachterstand op de specialisten die ze ondervragen. Dat wordt vermoedelijk een ongeloofwaardige schijnvertoning, die niets oplost. En dat terwijl er behoefte is aan een *parlementaire enquête* op basis van een serieus vooronderzoek door onafhankelijke deskundigen, waarvan velen uit het buitenland zullen moeten komen. Bijna alle Nederlandse deskundigen hebben namelijk banden met of zijn lid van de pensioenmaffia.

Is een parlementaire enquête nuttig? Ons verspilde pensioenvermogen komt hooguit slechts zeer ten dele terug, en de schulden zijn grotendeels met de beste bedoelingen te werk gegaan.

Het grote nut is de disciplinerende en sanerende werking die ervan uitgaat. Dat kan werkgevers en werknemers, (de sociale partners), er van weerhouden om via het Pensioenakkoord de finale klap uit te delen aan ons pensioenstelsel, dat in binnen- en buitenland gezien wordt als het beste van Europa. Een parlementaire enquête zal de discussie over het nieuwe Pensioenakkoord sterk beïnvloeden. Niet afbouwen, maar graag weer opbouwen. <<

\*) De auteur is emeritus universiteitsprofessor Economie aan de Universiteit van Amsterdam.